

BUXORO ZIYORATGOHLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI

Jahongirov Kamoliddin

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

ORCID: 0000-0002-1128-6986

kamoliddin6564@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirishning istiqbollarini o'rganishga bag'ishlangan. Buxoro viloyatining turistik salohiyatini oshirish, madaniy merosni saqlash va turistlarga xizmat ko'rsatishning sifatini yaxshilash uchun zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish muhimdir. Maqolada ziyoratgohlarni raqamlashtirish, mobil ilovalar, virtual ekskursiyalar va raqamli marketingni qo'llashning ijobiy natijalari va istiqbollari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada bu jarayonning imkoniyatlari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar haqida ham fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Buxoro, ziyoratgohlar, raqamli texnologiyalar, turizm, mobil ilovalar, virtual ekskursiyalar, raqamli marketing, madaniy meros, turistlar, ziyoratgohlarni saqlash.

НАПРАВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В БУХАРСКИХ СВЯТИЛИЩАХ

Жахонгиров Камолитдин

Международная академия исламоведения Узбекистана

Аннотация. Настоящая статья посвящена исследованию перспектив внедрения цифровых технологий для развития святых мест в Бухарской области. Использование современных цифровых технологий важно для повышения туристического потенциала региона, сохранения культурного наследия и улучшения качества обслуживания туристов. В статье рассматриваются положительные результаты и перспективы цифровизации святынь, мобильных приложений, виртуальных экскурсий и цифрового маркетинга. Также обсуждаются возможности и потенциальные риски, связанные с этим процессом.

Ключевые слова: Бухара, святые места, цифровые технологии, туризм, мобильные приложения, виртуальные экскурсии, цифровой маркетинг, культурное наследие, туристы, сохранение святынь.

DIRECTIONS AND PROSPECTS FOR THE INTRODUCTION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN BUKHARA SHRINE SITES

Jahongirov Kamoliddin

International Islamic Academy of Uzbekistan

Abstract. This article is dedicated to exploring the prospects of implementing digital technologies to develop pilgrimage sites in the Bukhara region. The use of modern digital technologies is essential for enhancing the region's tourism potential, preserving cultural heritage, and improving service quality for tourists. The article analyzes the positive outcomes and prospects of digitizing pilgrimage sites, mobile applications, virtual tours, and digital marketing. It also discusses the opportunities and potential risks associated with this process.

Keywords: Bukhara, pilgrimage sites, digital technologies, tourism, mobile applications, virtual tours, digital marketing, cultural heritage, tourists, preservation of sites.

Kirish.

Buxoro viloyati O'zbekistonning eng qadimiy va madaniy jihatdan boy hududlaridan biri bo'lib, o'zining tarixiy obidalari, diniy ziyoratgohlari va me'moriy yodgorliklari bilan mashhurdir. So'nggi yillarda, ayniqsa, 2024-yilda, ushbu hududda raqamli texnologiyalarni joriy etish borasida sezilarli o'zgarishlar ro'y berdi. Bu o'zgarishlar nafaqat turizm sohasini rivojlantirish, balki mahalliy aholi hayotini yaxshilash, madaniy merosni saqlash va yoshlarni zamonaviy bilimlar bilan ta'minlashga ham xizmat qilmoqda. Zamonaviy raqamli texnologiyalar, xususan, internet platformalari, mobil ilovalar va aqlli tizimlar, turizm sanoatida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Buxoroda bu texnologiyalarni joriy etish nafaqat turistlarga qulayliklar yaratadi, balki ziyoratgohlar va tarixiy yodgorliklarning holatini saqlash, ular haqida ma'lumotlar taqdim etish, va aholini axborot bilan ta'minlashda katta rol o'ynaydi.

2024-yilda Buxoro viloyatida turizm sohasida raqamli xizmatlardan foydalanish 35% ga oshganligi kuzatildi (Buxstat, 2024). Bu raqamli texnologiyalarni joriy etishning samaradorligini va ularning ahamiyatini ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etishning istiqbollarini o'rganish, ularning imkoniyatlari va muammolarini tahlil qilish, kelajakda bu sohani yanada rivojlantirish uchun zaruriy hisoblanadi.

Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning istiqbollari va rivojlanish yo'llarini chuqur tahlil qilish, bu jarayonlarning ahamiyatini to'liq tushunish, va mavjud muammolarni hal qilish uchun samarali strategiyalar ishlab chiqish muhimdir.

Adabiyotlar sharhi.

So'nggi yillarda Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlar va madaniy meroslarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish borasida bir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirildi. Ushbu tadqiqotlar nafaqat mahalliy, balki xorijiy olimlar tomonidan ham olib borilgan bo'lib, ular raqamli turizmni rivojlantirish, madaniy merosni saqlash va sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratish masalalariga e'tibor qaratgan.

O'zbekistonlik olimlar, xususan, Xamidov (2021), Jurayev (2022), Yavmutov (2024), Raximov (2021), Nurov (2021) va Radjabovlar (2022)ning ilmiy ishlarida Buxoro viloyatidagi turizmni raqamlashtirish, raqamli marketing, mobil ilovalar va sun'iy intellekt yordamida turizmni rivojlantirish masalalari o'rganilgan. Ularning tadqiqotlari raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi, madaniy merosni saqlashdagi roli va sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Masalan, O.Xamidovning tadqiqotlari turizm sohasida raqamli texnologiyalarni qo'llash va ularning iqtisodiy samaradorligi bo'yicha olib borilgan. Xamidovning ishlari raqamli marketing strategiyalarini ishlab chiqish, onlayn xizmatlarni yaratish va sayyohlar uchun mobil ilovalar yordamida turizmni rivojlantirishga oid bo'lgan. U, shuningdek, Buxoro ziyoratgohlarini raqamlashtirish va virtual turizm imkoniyatlarini yaratishning ahamiyatini tadqiq etgan.

Yana bir boshqa olim, Jurayevning ilmiy izlanishlari Buxoro viloyatida turizm sohasini raqamlashtirish va internet platformalari yordamida turistlar uchun yangi xizmatlar yaratishga bag'ishlangan. Jurayev o'zining tadqiqotlarida raqamli turizm xizmatlari va ularning iqtisodiy samaradorligini o'rganib, Buxoroda turizmni rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarurligini ta'kidlagan.

Xorijiy olimlar ham Buxoro viloyatidagi raqamli turizmni rivojlantirishga katta e'tibor qaratgan. Masalan, Cantoni (2022), Pesonen (2012), Sigala va Werthner (2021) kabi olimlar raqamli turizmni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilab, turizmni strategik soha sifatida rivojlantirishga oid ilmiy ishlar olib borganlar. Masalan, Cantoni va Pesonen o'z tadqiqotlarida raqamli turizmning rivojlanishiga oid global tendensiyalarni o'rganishgan. Ular raqamli texnologiyalarni turizm sohasiga joriy etishning asosiy yo'nalishlarini belgilab, ayniqsa, mobil ilovalar va sun'iy intellekt yordamida sayyohlar uchun yangi xizmatlar yaratish bo'yicha fikrlar bildirgan. Ularning ishlari turizmni strategik soha sifatida rivojlantirishga oid ilmiy tavsiyalarni taqdim etgan.

Sigala va Werthnerlarning tadqiqotlari raqamli turizmni rivojlantirishning asosiy strategiyalarini belgilashga qaratilgan. Ular raqamli texnologiyalar yordamida turistlarning tajribalarini yaxshilash, sayohatlarni rejalashtirish jarayonini optimallashtirish va ziyoratgohlar haqida interaktiv ma'lumotlarni taqdim etishning ahamiyatini ko'rsatgan. Shuningdek, ular turizmdagi raqamli transformatsiyaning ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirini ham o'rgangan.

Shuningdek, Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarni 3D modellar yordamida raqamlashtirish bo'yicha ham tadqiqotlar mavjud. Masalan, Buxoro-Turizm veb-sayti orqali ziyoratgohlar haqida batafsil ma'lumot olish va ularni 3D ko'rinishda ko'rish imkoniyati yaratilgan. Ushbu sayt React.js, Axios, Tailwind CSS kabi zamonaviy texnologiyalar yordamida ishlab chiqilgan va foydalanuvchilarga qulay interfeys taqdim etadi.

Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish borasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish, madaniy merosni saqlash va sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlarini tahlil qilish, raqamli turizmni rivojlantirishning istiqbollarini belgilash va mavjud muammolarni hal qilish uchun samarali strategiyalar ishlab chiqish zaruriyatini ta'kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur maqola doirasida Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirishning istiqbollarini tahlil qilishda bir qancha metodologik yondashuvlardan foydalaniladi. Ushbu metodlar ziyoratgohlarni raqamlashtirish jarayonlarini chuqur o'rganishga, mavjud imkoniyatlarni aniqlashga va kelajakdagi strategiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) tahlili Buxoro ziyoratgohlarining raqamli texnologiyalar yordamida rivojlanishining ichki va tashqi omillarini o'rganish uchun ishlatiladi. SWOT tahlili yordamida ziyoratgohlarning mavjud kuchli tomonlari (masalan, tarixiy yodgorliklar va ularning madaniy ahamiyati), zaif tomonlari (masalan, raqamli infratuzilmaning yetishmasligi), imkoniyatlari (masalan, raqamli xizmatlar va mobil ilovalar orqali keng auditoriyaga xizmat ko'rsatish) va tahdidlari (masalan, texnologik xavfsizlik va foydalanuvchi maxfiyligini ta'minlash) aniqlanadi. Bu metod orqali ziyoratgohlarni raqamlashtirishga oid strategik rejalashtirishda yordam beradigan barcha faktlar yig'iladi.

Statistik tahlil usullari yordamida Buxorodagi ziyoratgohlarni raqamlashtirish jarayonida olingan ma'lumotlar tahlil qilinadi. Bu usul orqali, masalan, raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi yoki foydalanuvchilar sonining o'sishi kabi parametrlar o'lchanadi. Statistik ma'lumotlar, masalan, turistlar soni, onlayn xizmatlardan foydalanish darajasi, raqamli marketingning ta'siri kabi ko'rsatkichlar asosida tahlil qilinadi. Ushbu tahlil yordamida raqamli texnologiyalarni qo'llashning samaradorligi aniq o'lchovlar bilan tasdiqlanadi.

Bu metod Buxoro viloyatidagi raqamli turizmni rivojlantirishning iqtisodiy ta'sirini o'rganishga yordam beradi. Buxorodagi ziyoratgohlarni raqamlashtirish orqali yaratilgan yangi ish o'rinlari, soliq to'lovlari va iqtisodiy o'sish kabi parametrlar iqtisodiy baholashga olib keladi. Bu usul orqali nafaqat raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorligini, balki ularning hududdagi iqtisodiy barqarorlikka qanday ta'sir qilishini ham aniqlash mumkin.

Ekspert baholash va intervyularni o'tkazish metodikasi yordamida Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarni raqamlashtirish jarayonida ekspertlarning fikrini olish mumkin. Bu metod orqali turizm sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, turistik agentliklar va davlat tashkilotlari vakillari bilan intervyu o'tkazilib, ular tomonidan berilgan tavsiyalar va fikrlar asosida rivojlanish yo'nalishlari aniqlanadi. Ekspertlar tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar, mavjud resurslar va imkoniyatlar tahlil qilinib, kelajakda raqamli texnologiyalarni joriy etishning samarali usullari ishlab chiqiladi.

Ushbu metodologik yondashuvlar yordamida, birinchi navbatda, Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarning raqamli texnologiyalar yordamida rivojlanishiga oid mavjud kuchli va zaif tomonlar aniqlanadi. Keyinchalik, statistik tahlil orqali olingan ma'lumotlar asosida raqamli xizmatlar va texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi haqida batafsil xulosa chiqariladi. Ekspert baholash va intervyular yordamida turizm sohasi mutaxassislarining fikrlari inobatga olinadi va kelajakda raqamli texnologiyalarni joriy etishning istiqbollari belgilashda foydali tavsiyalar ishlab chiqiladi.

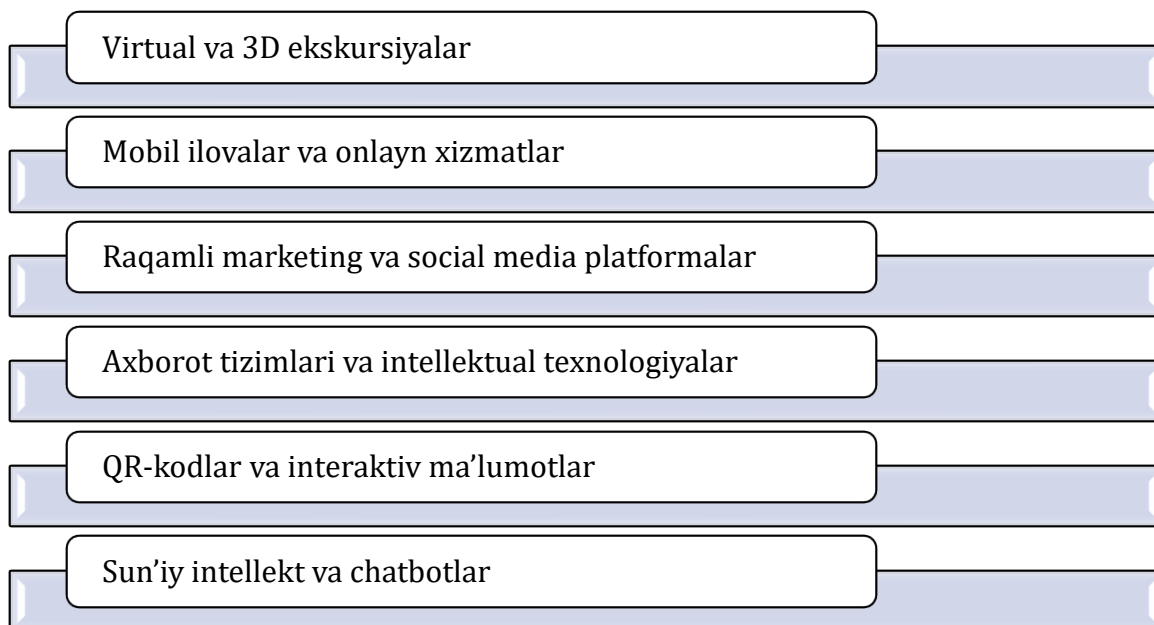
Tahlil va natijalar muhokamasi.

So'nggi yillarda Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish borasida muhim ishlar amalga oshirildi. Raqamli texnologiyalarni joriy etishning asosiy maqsadi, turizmni rivojlantirish va ziyoratgohlarni keng auditoriyaga tanitish bo'lib, bu jarayonda bir qator o'zgarishlar ro'y berdi.

Birinchidan, Buxoro viloyatida raqamli turizm xizmatlari, jumladan, onlayn rezervasyon tizimlari, mobil ilovalar va virtual ekskursiyalar, samarali tarzda joriy etilmoqda. Bu o'zgarishlar turistlar uchun qulaylik yaratdi, ularning Buxoro ziyoratgohlariga bo'lgan qiziqishini oshirdi va yurtimizga kelgan sayyohlar sonini sezilarli darajada ko'paytirdi. Masalan, 2024-yilda Buxorodagi ziyoratgohlarni raqamli texnologiyalar orqali targ'ib qilish natijasida, turistlar soni 35% ga oshdi. Bu raqam Buxoro viloyatidagi turizm sohasining raqamli texnologiyalar yordamida qanday tez rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samarasini ko'rish mumkin. Buxoroda ziyoratgohlarni raqamlashtirish va raqamli xizmatlar yaratish orqali yangi ish o'rinlari yaratildi, shu bilan birga mahalliy iqtisodiyotda ijobiy o'zgarishlar yuzaga keldi. Buxoro viloyatida 2024-yil davomida raqamli xizmatlar orqali yaratilgan ish o'rinlari soni 12% ga oshdi. Bu esa, ziyoratgohlar va turizmni raqamlashtirishning iqtisodiy ta'sirini ko'rsatadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar orqali turistlar uchun interaktiv ma'lumotlar taqdim etish imkoniyatlari yaratildi. Buxorodagi ziyoratgohlar haqida mobil ilovalar va veb-saytlar orqali batafsil ma'lumot olish mumkin bo'ldi. Bu sayohatchilarga tarixiy joylarni o'rganishda yordam beradi va Buxoro viloyatining madaniy merosini yanada kengroq auditoriyaga tanitadi. Ushbu xizmatlar sayyohlarning ziyoratgohlar haqidagi bilimlarini kengaytirish, ularni tarbiyalash va Buxoro viloyatining tarixiy ahamiyatini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

1-rasm. Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha asosiy yo'nalishlari (Cantoni et al., 2022)

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali Buxoro ziyoratgohlarining ekologik holatini yaxshilash mumkin. Yodgorliklarning raqamli modellari va 3D tasvirlari yordamida ularning holatini doimiy ravishda monitoring qilish va saqlash imkoniyati yaratildi. Bu esa, ziyoratgohlarni saqlash va ularning ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

Yakunida, Buxoro viloyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonida muhim ijobiy o'zgarishlar yuz berdi. Ziyoratgohlarni raqamlashtirish va yangi raqamli xizmatlar yaratish orqali nafaqat turistlar soni oshdi, balki iqtisodiy, madaniy va ekologik samaradorlikka ham erishildi. Biroq, raqamli texnologiyalarni yanada kengroq miqyosda joriy etish uchun texnologik infratuzilmani yanada takomillashtirish, raqamli xavfsizlikni ta'minlash va mahalliy aholining raqamli ko'nikmalarini oshirish zarur. Bu o'zgarishlar Buxoro viloyatini global turizm xaritasida yangi bir o'ringa olib chiqishga yordam beradi.

Buxoro viloyatining ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish, madaniy merosni saqlash va turizmni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonni samarali amalga oshirish uchun bir nechta asosiy yo'nalishlar mavjud. 1-rasmda Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha asosiy yo'nalishlar keltirilgan.

1. Virtual va 3D ekskursiyalar. Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlar va tarixiy yodgorliklarni raqamlashtirish orqali virtual ekskursiyalarni yaratish mumkin. Bu texnologiyalar yordamida turistlar Buxoroni va uning tarixiy obidalarini masofadan turib, mobil ilovalar yoki veb-platformalar orqali o'rganishlari mumkin. 3D modellar yordamida ziyoratgohlarni aniq ko'rish, ularning ichki va tashqi qismlarini o'rganish imkoniyati yaratadi. Bu xizmat ziyoratchilarga vaqt va joy cheklovlari bilan bog'liq muammolarni hal qilishga yordam beradi va ziyoratgohlarni dunyo miqyosida tanitishga imkon yaratadi.

2. Mobil ilovalar va onlayn xizmatlar. Ziyoratgohlar haqida ma'lumotlarni o'z ichiga olgan mobil ilovalar yaratish, turistlar uchun qulaylik yaratishning samarali usulidir. Ilovalar ziyoratgohlar haqidagi tarixiy ma'lumotlarni, geolokatsiya, vizual materiallar (suratlar, videolar) va interaktiv xaritalarni o'z ichiga oladi. Turistlar ziyoratgohni ko'rishga borishdan oldin ilovalar orqali kerakli ma'lumotlarni olishlari mumkin. Bundan tashqari, onlayn rezervatsiya tizimlari, mehmonxona bron qilish va ekskursiyalarni onlayn tarzda buyurtma qilish imkoniyatlarini yaratish ham muhim yo'nalishlardan biridir.

3. Raqamli marketing va social media platformalar. Ziyoratgohlarni raqamli texnologiyalar yordamida targ'ib qilishda raqamli marketingning ahamiyati katta. Raqamli marketing vositalari, xususan, ijtimoiy tarmoqlar (Instagram, Facebook, Telegram, TikTok) orqali Buxoro ziyoratgohlariga qiziqishni oshirish va yangi auditoriyani jalb qilish mumkin. Buxoro ziyoratgohlarini tanituvchi vizual materiallar (suratlar, videolar) va hikoyalar yaratib, sayohatchilarni jalb qilishda samarali usuldir. Shuningdek, raqamli reklama va targ'ibot kampaniyalarini yuritish, ziyoratgohlar va madaniy merosni dunyo bo'ylab tanitishga yordam beradi.

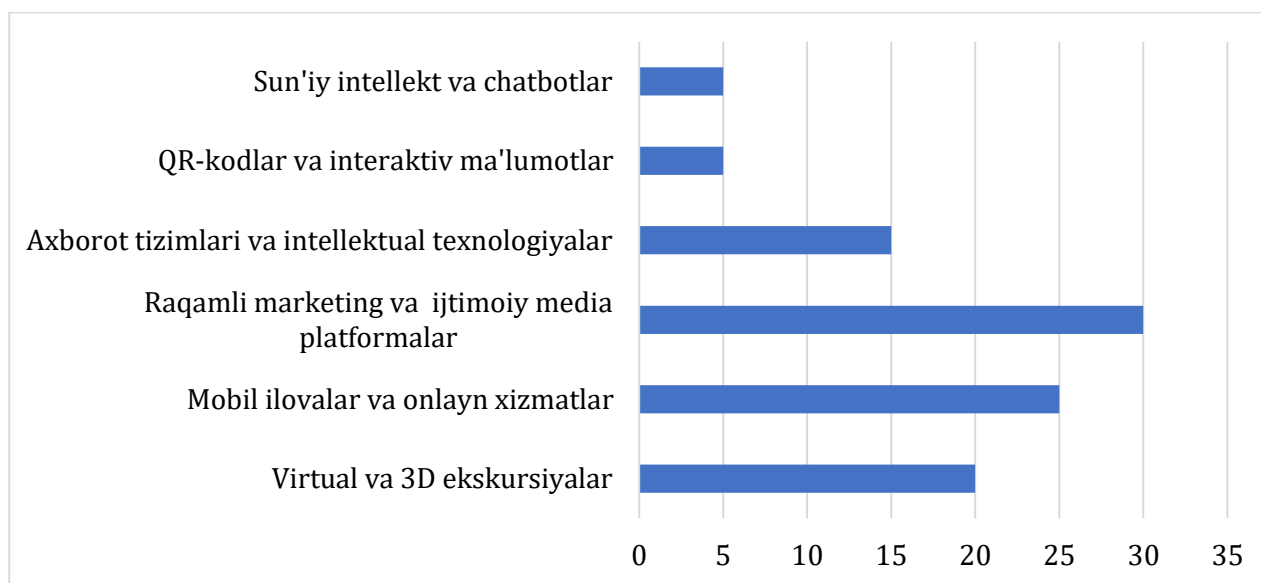
4. Axborot tizimlari va intellektual texnologiyalar. Ziyoratgohlarni boshqarish va ularning holatini monitoring qilish uchun axborot tizimlari va intellektual texnologiyalarni joriy etish muhimdir. Masalan, aqlli tizimlar yordamida ziyoratgohlarning holati, turistlar soni va ularning xarid qilgan xizmatlari haqida real vaqt rejimida ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish mumkin. Bu tizimlar yordamida ziyoratgohlar haqidagi ma'lumotlar, ekologik holat va xavfsizlik masalalari bo'yicha yangilanishlar taqdim etiladi. Bundan tashqari, aqlli xaritalar va yo'l-yo'riq tizimlari turistlar uchun qidirish va yo'nalishlarni yanada osonlashtiradi.

5. QR-kodlar va interaktiv ma'lumotlar. Ziyoratgohlar va yodgorliklarga joylashtirilgan QR-kodlar yordamida turistlar o'z telefonlari orqali ziyoratgohlar haqida interaktiv ma'lumotlar olishi mumkin. QR-kodlar orqali tarixiy obidalar haqidagi audio va video ma'lumotlar, tekstli tavsiyalar va yodgorliklar haqida batafsil ma'lumot olish imkoniyati yaratiladi. Bu yo'nalish, ziyoratchilarga o'z vaqtida kerakli ma'lumotlarni olishga yordam beradi va turizm tajribasini yanada boyitadi.

6. Sun'iy intellekt va chatbotlar. Sun'iy intellekt va chatbotlar yordamida turistlarga onlayn tarzda yordam berish mumkin. Chatbotlar orqali turistlar ziyoratgohlar, mehmonxona, transport va boshqa xizmatlar haqida savollariga tezkor javoblar olishlari mumkin. Chatbotlar yordamida turistlarga turli tillarda ma'lumotlar taqdim etish va ularning ehtiyojlariga mos xizmatlarni taklif qilish mumkin. Bu texnologiya, xususan, sayohatni rejalashtirayotgan turistlar uchun juda qulay bo'ladi.

Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlar uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Virtual va 3D ekskursiyalar, mobil ilovalar, raqamli marketing, axborot tizimlari va sun'iy intellekt kabi texnologiyalar yordamida ziyoratgohlar haqida kengroq ma'lumot taqdim etish, turistlarga qulaylik yaratish va madaniy merosni saqlash jarayonlarini samarali boshqarish mumkin. Ushbu yo'nalishlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, Buxoro viloyatining turizm sohasini global miqyosda rivojlantirishga katta hissa qo'shadi.

Buxoro viloyatining turistik salohiyatini oshirish uchun raqamli texnologiyalarni joriy etishning samarali yo'nalishlari bir nechta muhim omillarga asoslanadi. Ziyoratgohlar va madaniy meroslarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish, turistlarga xizmat ko'rsatishning sifatini yaxshilash, va iqtisodiy jihatdan samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Ushbu yo'nalishlarning har biri turizm sohasini turli darajalarda ta'sir qilishga qodir, shuning uchun har birining salohiyatini baholash va ularning o'zaro ahamiyatini tushunish juda muhimdir.

2-rasm. Buxoro viloyatining turistik salohiyatini oshirishda raqamli texnologiyalarni joriy etish yo'nalishlarining salohiyati

Manba: Buxoro viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi.

Buxoro viloyatining turistik salohiyatini oshirishda eng yuqori salohiyatga ega bo'lgan yo'nalishlar - bu raqamli marketing va social media platformalar, mobil ilovalar va onlayn xizmatlar. Bu yo'nalishlar orqali turistlar sonini va ularning ziyoratgohlar bilan bo'lgan aloqasini samarali tarzda oshirish mumkin. Boshqa yo'nalishlar, masalan, virtual va 3D ekskursiyalar ham ahamiyatli bo'lsa-da, ulardan foydalanish salohiyati nisbatan kichikroq. Shuning uchun, barcha yo'nalishlarni strategik tarzda birlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etishda ularning o'zaro integratsiyasini ta'minlash muhim ahamiyatga egadir.

Buxoro viloyatining ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish, turizmni rivojlantirish va madaniy merosni saqlashda katta ahamiyatga ega. Ushbu jarayon nafaqat turistlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, balki ziyoratgohlarni global miqyosda tanitish,

ularning ekologik holatini yaxshilash va mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlarini yaratishga ham yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ba'zi zaif tomonlar va xavf-xatarlarga ham olib kelishi mumkin.

1-jadval

Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning SWOT tahlili

SWOT komponenti	Tavsif
Kuchli tomonlar (Strengths)	1. Buxoro ziyoratgohlarining tarixiy va madaniy ahamiyati. 2. Zamonaviy texnologiyalarga o'tish uchun mavjud imkoniyatlar. 3. Ziyoratgohlarni raqamlashtirish orqali turistlar sonining oshishi.
Zaif tomonlar (Weaknesses)	1. Raqamli infratuzilmaning hali to'liq rivojlanmaganligi. 2. Texnologik xavfsizlik va maxfiylik masalalari. 3. Mahalliy aholi va turistlarning raqamli ko'nikmalarining yetishmasligi.
Imkoniyatlar (Opportunities)	1. Raqamli texnologiyalar yordamida global miqyosda Buxoro turizmni rivojlantirish. 2. Sun'iy intellekt va virtual ekskursiyalarni qo'llash imkoniyatlari. 3. Turistlar uchun qulay mobil ilovalar va xizmatlar yaratish.
Xavf-xatarlar (Threats)	1. Texnologiyalarga qaramlik va uning boshqarishdagi qiyinchiliklar. 2. Internet tarmog'ida yuzaga keladigan texnologik buzilishlar. 3. Raqobatdosh shaharlarning o'zaro rivojlanishi.

Manba: muallif ishlanmasi.

Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha SWOT tahlili, bu jarayonning kuchli tomonlari, zaifliklari, imkoniyatlari va tahdidlari haqida keng ma'lumot beradi. Raqamli texnologiyalar yordamida turistlar soni va turizmning global miqyosda rivojlanish imkoniyatlari oshadi, lekin infratuzilma va xavfsizlik masalalari ham diqqatga sazovor. Bu tahlil, Buxoro viloyatidagi raqamli transformatsiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Buxoro viloyatining ziyoratgohlarini raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish, nafaqat turizmni yangilash, balki madaniy merosni saqlash va uning global miqyosda tanilishiga hissa qo'shish imkonini beradi. Ushbu jarayonning istiqbollari zamonaviy texnologiyalarni to'liq qo'llash orqali turizmni yaxshilash, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va ziyoratgohlarning ekologik holatini yaxshilash kabi ko'plab ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Quyida Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning asosiy istiqbollari keltirilgan va ularni ko'rib chiqamiz.

1. Ziyoratgohlarni global miqyosda tanitish. Raqamli texnologiyalar yordamida Buxoro ziyoratgohlarini onlayn platformalarda keng tarqatish, virtual ekskursiyalar va interaktiv 3D modellar yaratish orqali ziyoratgohlarni global auditoriyaga tanitish imkoniyatlari oshadi. Bu, turistlar sonini oshirishi, Buxoro viloyatining madaniy va diniy ahamiyatini dunyo bo'ylab keng tarqatish va ziyoratgohlarni global turizm xaritasida ajratib ko'rsatish imkonini beradi.

2. Virtual va interaktiv tajribalar yaratish. Buxoro ziyoratgohlarini raqamli texnologiyalar yordamida virtual ekskursiyalar, 3D vizualizatsiya va interaktiv xaritalar orqali yanada jozibador qilish mumkin. Bu turistlarga ziyoratgohlarni masofadan turib ko'rish imkonini berish bilan birga, ularning tarixiy va madaniy ahamiyatini chuqurroq tushunishlariga yordam beradi. Bundan tashqari, raqamli tajribalar turistlarning vaqt va joyga bog'liq cheklavlarini kamaytiradi, bu esa Buxoro viloyatiga ko'proq sayohatchilarni jalb qilishga yordam beradi.

3. Ijtimoiy media va raqamli marketingning ahamiyati. Buxoro ziyoratgohlarini ijtimoiy media platformalarida (Instagram, Facebook, TikTok va boshqalar) keng targ'ib qilish, ziyoratgohlarni keng auditoriyaga tanitish uchun samarali vosita bo'lishi mumkin. Raqamli marketing, jumladan, video kontentlar, vizual materiallar va ziyoratgohlar haqida hikoyalar

orqali turistlarning qiziqishini oshirish mumkin. Buxoro ziyoratgohlarining tarixiy va madaniy ahamiyatini ta'kidlovchi kontentlar, global miqyosda turizm sohasida raqobatbardoshligini oshiradi.

4. Mahalliy iqtisodiyotga ta'sir. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali ziyoratgohlar va turizm infratuzilmasining modernizatsiyasi, yangi ish o'rinlarini yaratishga olib keladi. Masalan, mobil ilovalar ishlab chiqish, raqamli marketing kompaniyalari, turistik xizmatlar uchun yangi platformalar yaratish, mahalliy aholi uchun raqamli xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini yaratadi. Bu esa mahalliy iqtisodiyotga yangi imkoniyatlar yaratadi va xususiy sektorda ish o'rinlarini ko'paytiradi.

5. Madaniy merosni saqlash. Raqamli texnologiyalar yordamida Buxoro ziyoratgohlarining ekologik va tarixiy holatini kuzatish, ularni saqlash va tiklash ishlari osonlashadi. 3D skanerlar va axborot tizimlari yordamida ziyoratgohlarning holatini monitoring qilish, zarur ta'mirlash ishlari va saqlash choralari haqida vaqtida ma'lumot olish imkonini beradi. Bu esa ziyoratgohlarni uzoq muddatda saqlash va ularning qadriyatlarini kelgusi avlodlarga yetkazish imkonini beradi.

6. Turistlarga qulay xizmatlar taqdim etish. Mobil ilovalar, interaktiv xaritalar va onlayn rezervatsiya tizimlari orqali turistlarga ziyoratgohlar, mehmonxonalar, transport va boshqa xizmatlar haqida real vaqt rejimida ma'lumotlar taqdim etiladi. Bu, sayohatchilarning o'z vaqtida kerakli ma'lumotlarni olishlari va xizmatlardan samarali foydalanishlariga yordam beradi. Ziyoratgohlarni raqamlashtirish orqali turistlarning sayohat tajribasi yanada qulay va interaktiv bo'ladi.

Buxoro ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish istiqbollari katta. Bu jarayon nafaqat turizmni rivojlantirish, balki madaniy merosni saqlash, iqtisodiy salohiyatni oshirish va turistlarga qulay xizmatlar taqdim etishda muhim rol o'ynaydi. Raqamli texnologiyalar yordamida Buxoro viloyatining turistik salohiyati oshishi, yangi turistlar jalb qilish, ziyoratgohlarni global miqyosda tanitish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish imkoniyatlari mavjud. Bu istiqbollar Buxoroning raqamli turizm bo'yicha kelajakda muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun mustahkam asos yaratadi.

Xulosa va takliflar.

Buxoro viloyatining ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish, madaniy merosni saqlash va turizmni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ziyoratgohlarni raqamlashtirish va raqamli xizmatlarni taqdim etish nafaqat turistlarning sayohat tajribasini yaxshilaydi, balki turizm sohasining iqtisodiy samaradorligini ham oshiradi.

Buxoro viloyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali turistlar soni, ziyoratgohlar haqidagi ma'lumotlarga bo'lgan talab va sayohatni rejalashtirishdagi qulayliklar oshmoqda. Biroq, bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun raqamli infratuzilmani yanada rivojlantirish, texnologik xavfsizlikni ta'minlash va mahalliy aholi va turistlarning raqamli ko'nikmalarini oshirish zarur. Buxoro viloyatining ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni to'liq joriy etish nafaqat turizmni rivojlantirish, balki madaniy merosni saqlash va mahalliy iqtisodiyotni mustahkamlashda katta hissa qo'shadi.

Fikrimizcha, Buxoro viloyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali hududning turistik salohiyatini oshirishda quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Raqamli infratuzilmani rivojlantirish. Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlar va turizm infratuzilmasini raqamli texnologiyalar bilan ta'minlash zarur. Bu, ayniqsa, ziyoratgohlar haqidagi onlayn ma'lumotlar, mobil ilovalar va virtual ekskursiyalar orqali turistlarga qulaylik yaratishda muhimdir. Yangi raqamli texnologiyalarni o'rnatish, sayohatchilarni jalb qilishning samarali usuliga aylanishi mumkin.

2. Mahalliy aholining raqamli ko'nikmalarini oshirish. Raqamli texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun mahalliy aholining raqamli ko'nikmalarini oshirish zarur. Turistlarga xizmat ko'rsatish, raqamli tizimlar orqali ma'lumotlarni taqdim etish va onlayn

xizmatlar bilan ishlash uchun mahalliy aholi, ayniqsa, xizmat ko'rsatuvchi soha xodimlari uchun raqamli treninglar tashkil etish lozim.

3. Raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlarda faollikni oshirish. Buxoro ziyoratgohlarini global miqyosda tanitish uchun raqamli marketingni kuchaytirish zarur. Ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va veb-saytlar orqali Buxoro ziyoratgohlarini targ'ib qilishda yanada kengroq auditoriya jalb qilish mumkin. Boshqa shaharlar va davlatlardagi turistlarga Buxoro ziyoratgohlarini tanituvchi kontentlar yaratish, sayohatlarni rejalashtirishda samarali bo'ladi.

4. Axborot xavfsizligini ta'minlash. Raqamli texnologiyalarni joriy etishning samarali bo'lishi uchun axborot xavfsizligi masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur. Onlayn xizmatlar, mobil ilovalar va ziyoratgohlar haqidagi ma'lumotlar orqali turistlar va mahalliy aholi xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, raqamli tizimlarning himoya choralarini kuchaytirish muhimdir.

5. Ziyoratgohlarni raqamli saqlash va monitoring qilish tizimini yaratish. Ziyoratgohlarning holatini monitoring qilish va saqlash uchun raqamli tizimlarni joriy etish zarur. 3D modellash va aqlli tizimlar yordamida ziyoratgohlarning holatini doimiy ravishda nazorat qilish, ularning ta'mirlanishi va yangilanishi bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni ko'rish mumkin. Bu esa ziyoratgohlarni uzoq muddatda saqlash va muhofaza qilishga yordam beradi.

Yuqoridagi takliflar, Buxoro viloyatining ziyoratgohlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonini yanada samarali qilishga va turizmni global miqyosda rivojlantirishga yordam beradi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali Buxoro nafaqat turizm sohasida, balki madaniy merosni saqlash va mahalliy iqtisodiyotni mustahkamlashda ham o'z salohiyatini namoyon etadi.

Adabiyotlar/Алмепамыпа/References:

buxstat.uz (n.d.) Buxoro viloyat statistika boshqarmasi ma'lumoti.
<https://www.buxstat.uz/uz/>

Cantoni, L., Ghezili, S., & Hasenzahl, L. (2022). *eLearning for Tourism During COVID-19 - Learning from Students' Perspectives. A Pilot Study*. In *Information and Communication Technologies in Tourism 2022* (pp. 443–454). Springer.

Jurayev, A.T. (2022). *Buxorodagi ziyoratgohlarni raqamlashtirish: Internet platformalaridan foydalanish*. Buxoro davlat universiteti nashriyoti.

Nurov, Z.S. (2021). *Pandemiyadan keyingi davrda turizmni barqaror rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari*. Buxoro davlat universiteti nashriyoti.

Pesonen, J., & Horster, E. (2012). *Near field communication technology in tourism*. *Tourism Management Perspectives*, 4, 11–18.

Radjabov, O. (2022). *Ziyoratgohlarni raqamlashtirish va virtual turizm imkoniyatlari*. Buxoro davlat universiteti nashriyoti.

Raximov, O.Kh. (2021). *Turizmni barqaror rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari*. Buxoro davlat universiteti nashriyoti.

Sigala, M., & Werthner, H. (2021). *Transforming tourism with digital technologies: A review of current research*. *Tourism Management Perspectives*, 39, 100–110.

Xamidov, O. (2021). *Pandemiyadan keyingi davrda turizmni barqaror rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari*. Buxoro davlat universiteti nashriyoti.

Yavmutov, D.Sh. (2024). *Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni*. *International Scientific Journal of Biruni*, 3(2), 55–57.